

Dagens tema

λ -KALKYLE

Motivasjon

Hvis man skal forstå programmeringsspråk, så man forstå hva det vil si å beregne noe.

Hva er det å beregne noe?

Historie: Church, Turing m.fl. på 30-tallet. Hva er en beregning? Hva kan beregnes? Hva er beregnbart?

Lambdakalkyle

Intendert som et fundament for all matematikk.

Opprinnelig en teori om funksjoner.

To syn på funksjoner

- en input/output-korrelasjon, matematisk
- en regel, *hvordan* input blir til output

λ -kalkyle er en presis formalisering av nummer to!

Lambdakalkyle

Veldig abstrakt - og det er det som er fint!

Vi tar bort det partikulære og sitter igjen med ideen om en funksjon - hva en funksjon er.

Dette gjør at vi får en modell for beregninger; en forklaring av hva beregninger er.

Svar på spørsmålet: det som kan beregnes er nøyaktig de funksjonene man kan uttrykke i lambdakalkyle.

Beregnbarhet - som det som kan beregnes av en turingmaskin.

Kraften i dette: med bare dette enkle språket så kan vi gjøre alt vi overhodet kan beregne!

Lambdakalkyle

Senere: mange utvidelser, typet/utypet, omskriving, innflytelse på programmeringsspråk.

En felles basis for funksjonelle programmeringsspråk, nettopp fordi vi har tatt bort det partikulære.

Viktigheten av semantikk: hva er semantikken til et program?
Kanskje viktigere: hva er semantikken til en algoritme?

Utypet lambdakalkyle

- ingen typer (ulikt ML, som er sterkt typet!)
- alle uttrykk, tolket som funksjoner, kan anvendes på alle uttrykk

Eksempel - identitetsfunksjonen:

Scheme: `(lambda (x) (x))`

ML: `fn x => x`

λ -kalkyle: $\lambda x.x$

Scheme er ikke sterkt typet; “alt kan anvendes på alt”.

Utypet lambdakalkyle - først uformelt

Det fins to grunnleggende operasjoner i λ -kalkyle, *applikasjon* og *abstraksjon*.

Applikasjon

Hvis F og G er λ -uttrykk, så er FG en *applikasjon*; vi ser på F som en funksjon og G som argumentet til denne funksjonen.

Abstraksjon

Hvis $F[x]$ er et uttrykk hvor x forekommer, så svarer $\lambda x.F[x]$ til funksjonen som tar x som argument og gir $M[x]$ som resultat.

Utypet lambdakalkyle - først uformelt

Eksempel - abstraksjon og applikasjon:

Fra $x^2 + 3$ *abstraherer* vi og får $\lambda x.x^2 + 3$. Dette uttrykket kan så *appliseres* på et tall (og resultatet regnes ut) slik:

$$\begin{aligned} & (\lambda x.x^2 + 3)4 \\ & \rightsquigarrow 4^2 + 3 \\ & \rightsquigarrow 19 \end{aligned}$$

Den første overgangen kalles en β -konversjon.
Se likheten med ML!

Utypet lambdakalkyle

Vi antar at en uendelig mengde *variable*, $x, y, z, \dots$, er gitt.

Alle syntaktiske objekter er **termer**. Definisjon:

1. En variabel er en term. (Basistilfellet.)
2. Hvis x er en variabel og F er en term, så er $(\lambda x.F)$ en term.
3. Hvis F og G er termer, så er (FG) en term.

Formulert som en grammatikk:

$$\langle term \rangle \rightarrow \langle var \rangle \mid (\langle term \rangle \langle term \rangle) \mid (\lambda \langle var \rangle . \langle term \rangle)$$

Utypet lambdakalkyle

Eksempler på λ -termer:

x

(xy)

$(\lambda x.x)$

$((\lambda x.x)y)$

$(\lambda x.(xx))$

$((\lambda x.(xx))(\lambda x.(xx)))$

$(\lambda x.(\lambda y.(xy)))$

Utypet lambdakalkyle

Noen parenteskonvensjoner:

$FGHI$ er en forkortelse for $((FG)H)I$. (Tenk ML. . .)

$\lambda xyx.F$ er en forkortelse for $(\lambda x.(\lambda y.(\lambda z.F)))$

Fra forrige foil:

x	x
(xy)	xy
$(\lambda x.x)$	$\lambda x.x$
$((\lambda x.x)y)$	$(\lambda x.x)y$
$(\lambda x.(xx))$	$\lambda x.xx$
$((\lambda x.(xx))(\lambda x.(xx)))$	$(\lambda x.xx)(\lambda x.xx)$
$(\lambda x.(\lambda y.(xy)))$	$\lambda xy.xy$

Utypet lambdakalkyle

Frie og bundne variable:

- $FV(x) = \{x\}$
- $FV(FG) = FV(F) \cup FV(G)$
- $FV(\lambda x.F) = FV(F) \setminus \{x\}$

De frie variable i uttrykket G er gitt ved $FV(G)$.

Intuitivt: I $\lambda x.F$ bindes variabelen x og skopet til bindingen er F .

Substitusjon:

$F[x/G]$ betyr uttrykket F hvor alle *frie* forekomster av x er erstattet med G .

Utypet lambdakalkyle

β -konversjon:

$$(\lambda x.F)G \rightsquigarrow F[x/G]$$

Dette er den *syntaktiske* versjonen av at en funksjonen blir gitt et argument som input. . .

I tillegg har vi α -konversjon: $\lambda x.F \rightsquigarrow \lambda y.(F[x/y])$

Utypet lambdakalkyle

Eksempel på definerbarhet. Church-numeraler.

La $F^n G$ bety $F(F(\dots(FG)))$ med n antall F 'er.

Vi kan da *definere* naturlige tall på følgende måte:

$$c_0 = \lambda f x. x$$

$$c_1 = \lambda f x. f x$$

$$c_2 = \lambda f x. f(f x)$$

Generelt c_n er definert som $\lambda x. f^n(x)$ og står for det naturlige tallet n .

Oppgave(vanskelig!): Hvis naturlige tall representeres på denne måten, hvordan kan addisjon og multiplikasjon defineres?

Utypet lambdakalkyle

Reduksjoner og normalform.

β -konversjoner kan anvendes til å *reducere* λ -termer. Når en λ -term ikke kan *reduces* lenger, sier vi at den er på *normalform*.

I forskjellige varianter av λ -kalkyle viser man ofte at man alltid kan redusere en term til dens *unike* normalform. På en måte kan vi se på denne som *verdien* til funksjonen.

Prosessen som leder frem til normalformen kalles for *normalisering*.